

Сіщук Ліліана,
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
завідувач лабораторії корпоративного права
імені академіка Володимира Луця
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9722-4347>
liliana8766@gmail.com

УДК 347.7

DOI: <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2024-3-3-66-97>

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: НОВАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сіщук Ліліана. Правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю: новації в умовах євроінтеграції

Анотація

У статті проаналізовано стан правового регулювання товариств з обмеженою відповідальністю та важелі впливу, що внесли свої корективи у сферу діяльності цих юридичних осіб. Товариству притаманні загальні ознаки юридичної особи, що включають наявність цивільної правосдатності та дієздатності, організаційної єдності, майнової відокремленості, самостійної майнової відповідальності за власними зобов'язаннями, можливості виступати від власного імені в цивільному обороті, в тому числі здатності бути позивачем або відповідачем у суді. Однак недоліком чинного законодавства є відсутність регулювання особливостей здійснення управління в товариствах з одним учасником.

У сфері економічної інтеграції України з Європейським Союзом Угода про асоціацію закріпила важливі положення, які стосуються діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, що знайшли своє відображення у Законах України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» шляхом поступової адаптації законодавства України до acquis ЄС. Принципи корпоративного управління ОЕСР теж розкривають особливості стратегічного керівництва, ефективного нагляду за діяльністю правління з боку наглядової ради, а також несення відповідальності органів управління перед товариством та його учасниками. Ці стандарти прийняті до уваги й при розробці спеціальних законів, положення яких спрямовані на удосконалення управління у товариствах з обмеженою відповідальністю щодо діяльності виконавчого органу товариства та наглядової ради, щодо обов'язків і відповідальності членів наглядової ради товариства та членів виконавчого органу товариства, щодо можливості участі в органах товариства незалежного члена наглядової ради та невиконавчого члена колегіального виконавчого органу.

Водночас товариства з обмеженою відповідальністю стали найбільш зручною формою ведення бізнесу у спеціалізованій сфері IT-індустрії, у зв'язку з чим на цифровій платформі ДП «Дія» передбачено можливість створювати такі компанії через онлайн-процедуру на підставі модельного статуту. Врегулювання відносин між кофаундерами, а також між кофаундерами та працівниками здійснюється також через такі договірні конструкції, як корпора-

тивний договір, договір про нерозголошення (NDA) та договір про утримання від вчинення конкурентних дій (NSA). Вказані практичні механізми відповідають стандартам Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року.

Ключові слова: юридична особа, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з одним учасником, принципи корпоративного управління, корпоративні права, корпоративний договір, IT-компанія, цифровий простір.

Постановка проблеми

З набуттям Україною незалежності її основною метою стало формування ринкової економіки, що є одним з важелів впливу на функціонування свідомого громадянського суспільства, в якому дотримуються всі конституційні права і свободи людини та громадянина й забезпечуються всі стратегічно важливі сфери життєдіяльності. Підприємництво є одним з ключових сегментів ринку, рушійною силою, яка генерує розвиток провідних видів підприємницької діяльності (створення певної продукції, надання послуг, виконання робіт тощо) з метою отримання прибутку та розширення сфери впливу вітчизняного продукту на європейській та міжнародній арені вільного руху капіталів, товарів, робіт і послуг.

Товариство з обмеженою відповідальністю¹ є однією з найбільш поширених форм підприємницької діяльності, відомою і доступною у застосуванні не тільки в Україні, а й у європейських та англо-американських країнах. Товариство з обмеженою відповідальністю – інвестиційно привабливий вид господарських товариств, що виступає одночасно гнучким інструментом створення, ведення та розширення бізнесу. У зв'язку з цим законодавчі механізми регулювання відносин у таких товариствах постійно оновлюються та потребують наукового дослідження з метою розкриття багатогранності способів здійснення корпоративних прав та управлінської діяльності в підприємницькій сфері з урахуванням найкращих корпоративних практик України та країн Європейського Союзу. Адже метою євроінтеграції є не тільки приведення у відповідність вітчизняного законодавства до вимог і рекомендацій, визначених у директивах ЄС, а й запровадження дієвих, доступних, зрозумілих і прозорих правил, принципів і механізмів здійснення підприємництва.

Враховуючи, що значні зміни щодо регулювання товариств уже внесено до законодавства, практика застосування та судова практика продовжують висвітлювати прогалини, що можуть зумовлювати вчинення неправомірних дій стосовно товариства або його учасників, у зв'язку з чим щороку формується нова або більш удосконалена позиція, спрямована на вироблення певної моделі поведінки, що ефективно вирішує конфлікти та захищає корпоративні права учасника та/або інтереси товариства. Тому тлумачення норм законодавства, практики застосування і судової практики, а також цифровізація багатьох бізнес-процесів дає змогу знаходити більш ефективні механізми регулювання корпоративних відносин, що виникають у това-

¹ Далі – ТОВ, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство.

ристві, і щоразу прописувати більш досконалі шляхи вирішення конфліктів, що можливо здійснювати не тільки через внесення змін до нормативних положень чи через звернення з позовом до суду, а й шляхом приведення діяльності товариства у відповідність до засад корпоративного управління на локальному рівні через удосконалення положень установчих документів або укладення корпоративних договорів. У зв'язку з цим проблематика товариств з обмеженою відповідальністю є однією зі стратегічно важливих і потрібних розвідок, що слугує не тільки вирішенню складних ситуацій при веденні бізнесу в окремих сферах діяльності, а й сприяє розвитку ринкової економіки України на національному та міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Правові аспекти поняття, ознак та діяльності товариств з обмеженою відповідальністю були предметом наукових досліджень багатьох вчених як у межах аналізу підприємницьких юридичних осіб загалом, так і товариств з обмеженою відповідальністю як окремого виду господарських товариств зокрема. Проте постійний прогрес в удосконаленні законодавства, у розвитку та наявності попиту на ринку щодо окремих видів підприємницької діяльності, необхідність завершення євроінтеграційних процесів на рівні правових реформ і поступове формування нової судової практики зумовлюють потребу подальшого здійснення наукових розвідок щодо визначення правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю (з огляду на перспективні напрями інвестиційної привабливості товариств не тільки на вітчизняному, а й на міжнародному ринку) як конкурентоспроможного та рентабельного опонента. Наукові висновки, твердження та аргументацію тих чи інших правових явищ щодо товариств з обмеженою відповідальністю можна віднайти в наукових працях таких вчених, як В. А. Васильєва, А. В. Мягкой, Н. С. Кузнєцова, І. В. Спасибо-Фатєєва, чий погляд висвітлений в науковій статті, а також доробках інших науковців, які досліджують стан і перспективи функціонування товариств з обмеженою відповідальністю у своїх монографічних та інших фундаментальних працях.

Формулювання мети статті

Метою статті є розкриття правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю в умовах євроінтеграції, як перспективного інвестиційно привабливого виду господарських товариств, що включає аналіз загальних ознак юридичних осіб та окреслення їх специфіки стосовно товариств; огляд європейських стандартів і рекомендацій з корпоративного права та управління, впроваджених для покращення ефективності діяльності товариств; окреслення перспектив удосконалення правового регулювання товариств у результаті завершення проведення рекодифікації ЦК України, що супроводжується аналізом їх правового становища, визначеного спеціальним законом і узагальненою судовою практикою.

Викладення основного матеріалу

Першим правовим інструментарієм, що створив підґрунтя для виникнення товариств з обмеженою відповідальністю, був Закон України «Про господарські

товариства», прийнятий 19 вересня 1991 року², в рамках якого окреслено базові засади створення та діяльності господарських товариств і механізм правового регулювання відносин, що виникали у зв'язку зі здійсненням прав учасників у товаристві. Це стало поштовхом до формування ідеї розвитку приватної форми власності в Україні не тільки для фізичних осіб, а й для юридичних осіб, що створювалися хоча й з певною обережністю, але з перспективою на стабільність, обмежену відповідальність і розширення видів підприємницької діяльності.

Наступним важелем впливу на регулювання правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю стало прийняття 16 січня 2003 року Цивільного³ та Господарського кодексів⁴ України і прийняття 15 травня 2003 року Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»⁵, що внесли свої корективи у сферу діяльності товариств і процедуру їх державної реєстрації. Позитивним аспектом таких нововведень було те, що базові постулати діяльності юридичних осіб, у тому числі господарських товариств, були закріплені на кодифікованому рівні та підкріплювалися конституційними принципами рівності всіх перед законом і свободи підприємницької діяльності, рівності всіх форм власності та вільного підприємництва. Проте прийняття спочатку спеціального закону, а потім, через більш як десять років, кодифікованих актів та одночасне їх існування, призвело до виникнення колізій і недоліків у правовому регулюванні товариств, що негативно позначилося і на функціонуванні цих юридичних осіб, і на здійсненні корпоративних прав їх учасників і зовнішніх інвесторів, споживачів та інших стейкхолдерів.

Адже ряд оновлених правил зумовлював потребу в добровільному порядку здійснення перегляду деяких процедур та внесення змін до усталених на той час підходів регулювання, на що негативно впливала й відсутність корпоративної культури та низька правова свідомість більшості засновників і учасників цих товариств, що проявлялося як у внутрішніх, так і зовнішніх правових зв'язках товариства з інвесторами (потенційними учасниками) та третіми особами (боржниками, кредиторями, органами влади, громадськими спілками). Для прикладу, тільки питання про визначення моменту набуття права власності на частку у статутному капіталі

² Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ. Втрата чинності, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю на підставі Закону від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

³ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

⁴ Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003 № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

⁵ Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31–32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20030515#top> (дата звернення: 02.11.2024).

за договором передбачало існування трьох підходів: момент укладення договору, момент внесення змін про склад учасників до статуту на загальних зборах учасників і момент державної реєстрації нового набувача частки в Єдиному державному реєстрі. Все це відбивалося в судовій практиці та узагальнених рекомендаціях, які стали слугувати орієнтиром для більш стабільної діяльності товариств і реалізації прав їх учасників, що надалі було закріплено в постановах Пленуму Вищого господарського суду України від 2008 року та 2016 року⁶.

У сучасних умовах правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю регулюється ЦК України, Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності», Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», Законом України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» та іншими нормативними актами, дотичних до регулювання відносин, що виникають, змінюються чи припиняються стосовно даного виду підприємницьких товариств. При цьому прийняття нових нормативно-правових актів і внесення змін до чинних актів є наслідком проведення щорічних правових реформ у сфері корпоративного права з метою виконання умов євроінтеграції та приведення корпоративного законодавства України у відповідність до права Європейського Союзу.

Водночас регулювання правового статусу товариств здійснюється відповідно до засад цивільного законодавства, закріплених у ЦК України. Відповідно до книги II підрозділу II ЦК України товариство з обмеженою відповідальністю є юридичною особою приватного права, що створюється шляхом об'єднання майна та об'єднання осіб, які мають право участі в ньому, з метою здійснення підприємницької діяльності, отримання прибутку та наступного його розподілу між учасниками товариства. Товариству притаманні загальні ознаки юридичної особи, що включають наявність цивільної правоздатності та дієздатності, організаційної єдності, майнової відокремленості, самостійної майнової відповідальності за власними зобов'язаннями, можливості виступати від власного імені в цивільному обороті, в тому числі здатності бути позивачем або відповідачем у суді. Розглянемо їх більш детально.

Як відомо, товариство вважається створеним з моменту його державної реєстрації, що є водночас моментом виникнення в юридичної особи правоздатності та дієздатності, що зумовлює набуття товариством таких же прав і обов'язків, що й у фізичної особи, за винятком тих, що можуть належати лише людині, та дозволяє здійснювати свої права та обов'язки через органи управління, що діють відповідно до статуту товариства та закону. Набуття правового статусу товариства в момент

⁶ Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 24.10.2008 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text> (дата звернення: 02.11.2024); Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 25.02.2016 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16#top> (дата звернення: 02.11.2024).

внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань є юридичною умовою не просто об'єднання майна фізичних та юридичних осіб, а умовою виникнення самостійного суб'єкта права.

Ознака організаційної єдності, як правило, характеризує можливість об'єднання майна осіб для передання його на праві власності товариству та здійснення останнім корпоративного управління, що обумовлює існування в товаристві ієрархічної системи органів управління, до складу яких входять загальні збори учасників як вищий орган управління, що вирішують стратегічні майнові та організаційні питання діяльності товариства, що стає власником переданого майна, виконавчий орган, що формує волевиявлення товариства та виступає від його імені у відносинах з третіми особами, наглядова рада (за наявності), що підзвітна та підконтрольна загальним зборам учасників, функції якої зводяться до контролю за діяльністю виконавчого органу і захисту прав та інтересів учасників товариства. Можуть існувати й інші органи управління, якщо це не суперечить нормам закону та передбачено у статуті товариства.

Водночас, як зазначає І. В. Спасибо-Фатеева, виникає питання про те, чи можна характеризувати через ознаку організаційної єдності так звані «компанії однієї особи» або, за українським законодавством, господарські товариства з одним учасником. Такі юридичні особи створюються задля концентрації капіталу та обмеження фінансових ризиків і ризиків втрати домінуючого становища в управлінні⁷. Звісно, що однозначної відповіді на це питання немає, оскільки створення товариства з одним учасником, справді, не може бути свідченням об'єднання майна декількох осіб та передання його у власність товариству. Втім у такій ситуації ознака організаційної єдності може бути з огляду на те, що створення товариства з однією особою не відкидає перспективу об'єднання майна потенційних інвесторів і введення їх до складу учасників товариства через процедуру збільшення статутного капіталу товариства за рахунок додаткових вкладів або через продаж частини частки у статутному капіталі за ринковою ціною, що може в декілька раз перевищувати балансову вартість майна товариства на момент продажу частки. Окрім того, у товаристві з одним учасником залишається ієрархічна структура управління товариством, що зумовлює необхідність створення та функціонування органів управління у порядку, визначеному спеціальним законом.

Водночас недоліком чинного законодавства є відсутність окреслення особливостей здійснення управління в товариствах з одним учасником. У положеннях ЦК України товариство з обмеженою відповідальністю належить до підприємницьких товариств і є одним з видів господарських товариств, у зв'язку з чим до нього можуть бути застосовані: ч. 2 ст. 83 Кодексу, де йдеться, що товариство може бути

⁷ Спасибо-Фатеева І. Поняття юридичної особи в праві України: ознаки, теорії, доктрини, правосуб'єктність. *Цивілістична платформа: наук.-юрид. журн. / редкол.: І. Спасибо-Фатеева (голов. ред.) та ін.* Харків : ГО «Цивілістична платформа». 2024. № 2. С. 7–44. С. 16. 243 с.

створено однією особою, якщо інше не встановлено законом; ч. 2 ст. 87 Кодексу – що товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою; ч. 2 ст. 114 Кодексу – що господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником⁸. Втім у Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» практично відсутні норми, спрямовані на регулювання відносин, що виникають у товаристві з одним учасником. Для прикладу, тільки у ст. 37 Закону зазначено, що в товаристві, яке має одного учасника, рішення з питань, що належать до компетенції загальних зборів учасників, приймаються учасником одноособово та оформлюються письмовим рішенням з вказівкою на те, що процедура скликання і проведення загальних зборів не застосовується. У ч. 5 ст. 24 Закону зазначено, що вихід учасника з товариства, внаслідок якого у товаристві не залишиться жодного учасника, забороняється, у зв'язку з чим можна зробити висновок, що в товаристві з одним учасником у такого учасника права на вихід з товариства немає, принаймні до моменту появи у складі учасників двох і більше осіб⁹.

Якщо звернутися до регулювання діяльності товариств з одним учасником у рамках загального європейського спрямування, то певні рекомендації закріплені у Дванадцятій Директиві Ради 89/667/ЄЕС від 21 грудня 1989 року¹⁰, що потім була доповнена й кодифікована з метою уникнення розбіжностей між законодавством держав-членів у формі Директиви 2009/102/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 року¹¹. Згідно з Директивою компанія може мати єдиного учасника або в результаті створення, або в результаті набуття всіх акцій (часток) одним учасником в межах цієї компанії, про що має бути здійснено запис у звітності або занесено запис у спеціальний реєстр держави-члена, або занесено в реєстр, що зберігається в компанії та доступний громадськості (ч. 1 ст. 2, ст. 3); єдиний член здійснює повноваження загальних зборів, а його рішення записуються у протоколи або викладаються в письмовій формі (ст. 4); контракти між єдиним членом та компанією, яку він представляє, записуються у протоколі або викладаються в письмовій формі (ст. 5); передбачено можливість створення державних компаній з обмеженою відповідальністю з одним учасником (ст. 6)¹². Звісно, що вказані вимоги до товариств

⁸ Цивільний кодекс України від 16.01.2003. №435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.11.2024).

⁹ Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 №2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 03.11.2024).

¹⁰ Щодо приватизованих підприємств з обмеженою відповідальністю з одним учасником : Дванадцята Директива Ради Європейських Співтовариств 89/667/ЄЕС від 21 грудня 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_459#Text (дата звернення: 03.11.2024).

¹¹ Про приватні компанії з обмеженою відповідальністю, що складаються з одного члена : Директиви 2009/102/ЄС Європейського парламенту та ради від 16 вересня 2009 року. *Офіційний вісник Європейського Союзу*. L 258/20. 1.10.2009. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0102> (дата звернення: 03.11.2024).

¹² Там само.

з одним учасником певною мірою відображені у вітчизняному праві та практиці застосування, але правових ситуацій, що потребують нормативного регулювання, значно більше, що мало б бути врегульовано саме у спеціальному законі, зокрема йдеться про особливості спадкування частки у статутному капіталі товариства з одним учасником чи звернення стягнення на майно єдиного учасника товариства у вигляді тієї ж частки, чи про особливості діяльності виконавчого органу товариства з одним учасником та інше. Однозначно, що метою законодавця не має бути зарегулювання відносин без додаткової на те потреби, але й залишати без уваги ряд прогалин, що виникли у ході формування практики застосування, теж не варто.

Щодо майнової відокремленості та самостійної майнової відповідальності, то вказані характеристики закріплені теж на рівні ЦК України та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Майнова відокремленість товариства від учасників проявляється в тому, що вклади учасників формують статутний капітал і переходять у власність чи на іншому речовому праві до товариства з моменту державної реєстрації або впродовж шести місяців з моменту створення товариства. Натомість в учасників товариства виникають корпоративні права, розмір яких визначається розміром частки у статутному капіталі, якщо про інше учасники не досягли домовленості та не зафіксували її у статуті товариства чи у корпоративному договорі. Самостійна майнова відповідальність товариства проявляється в тому, що товариство несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. У зв'язку з цим майнова відповідальність учасників товариства обмежена вкладом та розміром частки у статутному капіталі товариства, у чому й проявляється ризик несення ними збитків на випадок банкрутства товариства чи на момент відновлення платоспроможності товариства.

Принцип обмеженої відповідальності є корпоративною вуаллю, що відокремлює зобов'язання товариства від боргів його учасників. Хоча доктрина «підняття корпоративної вуалі» має англо-американське походження і не закріплена в українському корпоративному законодавстві, проте вітчизняна судова практика має певні напрацювання з цього питання. Окрім того, у ч. 2 ст. 61 Кодексу України з процедур банкрутства закріплено можливість відкриття корпоративної вуалі в разі банкрутства товариства з вини його засновників (учасників) або інших осіб, у тому числі керівника товариства, що передбачає покладення на них субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями товариства в разі недостатності майна в останнього¹³. Тому за збитки, завдані товариству діями його органів, члени певного органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, також несуть відповідальність перед товариством (ч. 1–4 ст. 40, ч. 4 ст. 31, ч. 8 ст. 42, ч. 5 ст. 44, ч. 4 ст. 45, ч. 5 ст. 26, ч. 10 ст. 39, ч. 2 ст. 38 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою

¹³ Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 №2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст.74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 03.11.2024).

відповідальністю»)¹⁴. Однак, якщо процедура банкрутства відсутня, то перед третіми особами саме товариство несе відповідальність, якщо не доведе, що третя особа знала чи за всіма обставинами не могла не знати про обмеження чи перевищення повноважень членів органу управління товариством.

Можливість виступати в цивільному обороті від власного імені надає товариству право на самостійну участь при вчиненні різного роду правочинів, у тому числі договорів, а також створювати інші юридичні особи, бути їх учасником і набувати корпоративних прав у порядку, визначеному законом. Підкріплюється надане право принципом свободи підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, що закріплено у ст. 42 Конституції України та ст. 3 ЦК України. Варто зазначити, що свобода підприємницької діяльності відіграє важливе значення й у праві країн ЄС, оскільки дозволяє вільно створювати, продовжувати та змінювати вид підприємницької діяльності, створювати товариства на умовах, що надають рівні можливості для досягнення поставлених цілей компанії. У ст. 43 Договору про заснування Європейської спільноти¹⁵ передбачено, що юридичні особи національного права користуються свободою здійснення підприємницької діяльності нарівні з фізичними особами. Це дає їм можливість провадити самостійну економічну діяльність, створювати підприємства, представництва, філії та дочірні товариства в іншій державі-члені ніж та, де вони були зареєстровані, на умовах, установлених на законодавчому рівні для юридичних осіб тієї держави-члена¹⁶. У ст. 48 цього ж Договору під терміном «товариства» визначаються товариства, засновані за цивільним чи торговим правом, зокрема кооперативи та інші юридичні особи, крім неприбуткових, чию діяльність регулює публічне чи приватне право.

Європейські стандарти корпоративного права та управління в товариствах з обмеженою відповідальністю в умовах євроінтеграції

Узгодження права компаній у межах ЄС було покликане сприяти економічній інтеграції держав-членів і розпочалося в 1961 році зі скасуванням обмежень на свободу здійснення підприємницької діяльності, що невіддільно пов'язана з основною метою Європейської Спільноти – ефективним функціонуванням внутрішнього ринку. До норм первинного законодавства ЄС у сфері права компаній відносять норми Договору про заснування Європейської Спільноти. До вторинного законодавства ЄС відносяться регламенти, директиви, рішення та акти так званого «м'якого права» ЄС¹⁷. Вказані документи стали орієнтиром для національного законодавства

¹⁴ Спасибо-Фатеева І. Поняття юридичної особи в праві України: ознаки, теорії, доктрини, правосуб'єктність. *Цивілістична платформа* : наук. юрид. журн. / редкол.: І. Спасибо-Фатеева (голов. ред.) та ін. Харків : ГО «Цивілістична платформа». 2024. № 2. С. 20. 243 с.

¹⁵ Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#top (дата звернення: 03.11.2024).

¹⁶ Право компаній: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* Європейського Союзу. Державний департамент з питань адаптації законодавства. Київ. 2009. 82 с. С. 4.

¹⁷ Там само. С. 3.

не тільки тих країн, що є членами Європейської Спільноти, а й для права тих країн, які здійснюють активну діяльність у напрямі набуття статусу країни – члена Європейського Союзу. У визначенні Європейського Суду Справедливості у справі Daily Mail: «товариства є утвореннями права, та, відповідно до сучасного статусу права Спільнот, утвореннями національного права. Вони існують остільки, оскільки змінюється національне законодавство, яким і визначається порядок їх створення та діяльності». Право товариств ЄС охоплює якнайширше коло товариств. Однак на практиці директиви права товариств Спільноти поширено на товариства, що являють собою об'єднання капіталу¹⁸, а саме акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю.

Враховуючи правові та економічні плани України стати частиною Європейської Спільноти, перші домовленості було зафіксовано Угодою про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами¹⁹, що передбачала підтримку та розвиток співробітництва відповідно до принципів Гельсінського Заключного акта, міжнародного права та в дусі добросусідських відносин. У вказаній Угоді передбачалося, зокрема, що Співтовариство і його держави-члени згідно зі своїми законодавством і правилами надають щодо створення українських компаній на їх території режим, що є не менш сприятливим, ніж той, який наданий компаніям будь-якої третьої країни (Розділ IV. Глава II. Стаття 30)²⁰. Такі ж гарантії за Угодою надавала Україна компаніям Співтовариства.

Втім справжній процес євроінтеграції у формі проведення правових реформ і приведення законодавства України у відповідність до права Європейського Союзу розпочався у 2014 році, триває вже десять років і зумовив значні зміни у корпоративному законодавстві України, хоча й вчинених дій ще недостатньо для повного виконання вимог та рекомендацій Єврокомісії для набуття Україною статусу країни – члена Європейського Союзу. Так, 16 вересня 2014 року ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію)²¹. У сфері економічної інтеграції України з Європейським Союзом вказана Угода про асоціацію закріпила важливі положення, що стосуються й діяльності товариств з обмеженою відповідальністю, а саме –

¹⁸ Право компанії: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *acquis communautaire* Європейського Союзу. Державний департамент з питань адаптації законодавства. Київ. 2009. 82 с. С. 8.

¹⁹ Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Угоду ратифіковано Законом № 237/94-ВР (237/94-ДР від 10.11.94). Протокол (994_а41) від 22.11.2010. Втрата чинності від 01.09.2017 р., підстава – 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#top (дата звернення: 04.11.2024).

²⁰ Там само.

²¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 04.11.2024).

запровадити умови для посиленних економічних і торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, та підтримувати зусилля України стосовно завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС.

Безпосереднє значення для товариств з обмеженою відповідальністю мають: глава 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля», у межах якої прописано положення про можливість здійснення підприємницької діяльності шляхом створення, зокрема придбання юридичної особи та/або створення філії чи представництва в Україні або Стороні ЄС, закріплено національний режим і режим найбільшого сприяння; глава 9 «Інтелектуальна власність», у якій закріплено норми про спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів і продуктів творчої діяльності на території Сторін і досягнення належного та ефективного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності за міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності, зокрема за Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС); глава 13 «Законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит», що обумовлює необхідність захисту прав акціонерів, кредиторів та інших заінтересованих сторін і розвитку політики корпоративного управління відповідно до міжнародних стандартів²². Вказані вимоги поширюють свою дію на товариства, що підтверджено ст. 49 глави 2 «Право на заснування» консолідованої версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями²³.

На виконання Угоди про асоціацію для товариств з обмеженою відповідальністю важливе значення у регулюванні правового статусу цих юридичних осіб відіграло прийняття законів України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», у яких закріплено базові європейські стандарти функціонування товариств, що містяться в директивах, рекомендація та принципах корпоративного управління ЄС.

У Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виконано умови Угоди про асоціацію в аспекті удосконалення процедури створення та діяльності товариств, а особливо у сфері корпоративного управління. Як зазначає А. В. Мягкий, доцільність прийняття вказаного Закону зумовлено такими чинниками, як запровадження чіткої регламентації діяльності та розмежування

²² Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 04.11.2024).

²³ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями від 25.03.1957. Документ 994_b06. (Консолідовані версії станом на 30.03.2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#top (дата звернення: 04.11.2024).

повноважень органів ТОВ; забезпечення прозорого прийняття управлінських рішень ТОВ; закріплення диспозитивних норм, які могли б застосовуватися в разі відсутності інших правил в установчих та інших локальних документах ТОВ; закріплення імперативних норм з метою захисту інтересів учасників і запобігання корпоративних конфліктів і зловживань²⁴.

Як відомо, Принципи корпоративного управління ОЕСР²⁵ теж відіграють важливу роль у розробці стандартів корпоративного управління компаніями держав — членів ЄС, особливо коли йдеться про управління в акціонерних товариствах. Проте вказані Принципи можуть слугувати базисом і для товариств з обмеженою відповідальністю, особливо тих з них, що планують свою діяльність з виходом на європейський та англо-американський ринок. Зокрема, Принципи корпоративного управління ОЕСР відіграють важливе значення в частині забезпечення стратегічного керівництва товариства, ефективного нагляду за діяльністю управління з боку наглядової ради (за її наявності), а також відповідальності органів управління перед товариством і його учасниками.

Аналізуючи норми Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» варто підкреслити, що під час розробки та подальшого удосконалення законодавчих положень були прийняті до уваги європейські стандарти корпоративного управління, спрямовані на забезпечення ефективного та прозорого управління в компаніях, а саме йде мова про діяльність виконавчого органу товариства та наглядової ради, про обов'язки і відповідальність членів наглядової ради товариства та членів виконавчого органу товариства. Окрім того, з внесенням змін Законом № 2465-IX від 27 липня 2022 року²⁶ доповнено статтю 39⁻¹, згідно з якою прописано можливість участі в органах товариства незалежного члена наглядової ради та невиконавчого члена колегіального виконавчого органу з відсиланням до ст. 67 Закону України «Про акціонерні товариства», що є ще одним стимулом взяття цих принципів за основу для товариства.

Принципи корпоративного управління ОЕСР важливо враховувати й для заохочення до активного співробітництва між товариством і зацікавленими особами у створенні добробуту, робочих місць і забезпеченні стабільності фінансово успішних товариств. Адже в сучасних умовах ведення бізнесу на території України та поза її межами, а особливо в цифровому просторі, його здійснення відбувається, як правило, або шляхом реєстрації фізичної особи — підприємця, або товариства з об-

²⁴ Мягкий А. В. Корпоративне управління за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. Київ. 2017. С. 62. 229 с.

²⁵ Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління (збірник кодексів та принципів). Міжнародна фінансова корпорація. 2002 р. 235 с. URL: http://pmguinfo.dp.ua/images/documents/korp_otnosheniya/stand_korp_upravlenija.pdf (дата звернення: 05.11.2024).

²⁶ Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 18–19. Ст. 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 05.11.2024).

меженою відповідальністю, особливо остання форма має місце в IT-індустрії на той випадок, коли для засновників товариства відома їх цільова аудиторія, а інтелектуальний продукт є рентабельним у відповідній сфері його просування на вітчизняному, європейському чи англо-американському ринку, що, у свою чергу, робить товариство інвестиційно привабливим для подальшого розвитку та функціонування. У зв'язку з цим корпоративна культура кожного товариства формується з урахуванням і норм закону, і принципів корпоративного управління.

З цього приводу варто зазначити, що сьогодні для українського бізнесу діє система грантів на створення та розвиток власного бізнесу підприємцями, для чого останні мають право на грант за умови презентації розробленого бізнес-плану та розписаних витрат на розвиток власної справи, що обов'язково має включати створення нових робочих місць та активну підприємницьку діяльність за рахунок маркетингу, реклами та інших способів просування своєї продукції. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 року №738 «Деякі питання надання грантів бізнесу»²⁷ визначено умови, критерії та механізм надання безповоротної державної допомоги для бізнесу, в тому числі для товариств з обмеженою відповідальністю, серед яких прозорості управління товариством і правилам ділової етики між власниками компаній та їх співробітниками приділяється не менша увага поряд з іншими важливими питаннями.

Варто зазначити, що Принципи корпоративного управління ОЕСР доцільно врахувати й на той випадок, коли у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю частка держави становить 50 і більше відсотків від загального вкладу. Адже діяльність таких товариств має здійснюватися з урахуванням Закону України «Про управління об'єктами державної власності»²⁸, щодо якого Законом від 22 лютого 2024 року №3587-IX²⁹ внесено зміни в частині корпоративного управління, корпоративної власності та дивідендної політики компаній, що базуються на відповідності Керівним принципам ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності³⁰.

Окрім того, у своїй діяльності товариства можуть брати до уваги й інші міжнародні та європейські принципи, що слугуватимуть прикладом для наслідування не тільки для удосконалення норм закону, а й для розробки авторських статутів,

²⁷ Деякі питання надання грантів бізнесу : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.11.2024).

²⁸ Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. Ст.456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> (дата звернення: 05.11.2024).

²⁹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління : Закон України від 22.02.2024. № 3587-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text> (дата звернення: 05.11.2024).

³⁰ Керівні принципи ОЕСР щодо корпоративного врядування на підприємствах державної форми власності, редакція від 2015. С. 94. URL: <https://www.oecd.org/publications/2015-9789264312906-uk.htm> (дата звернення: 05.11.2024).

корпоративних договорів і кодексів корпоративної поведінки та/або ділової етики. Хоча останні й не прописані на законодавчому рівні, але можуть створюватися за ініціативи учасників товариства для підвищення довіри серед потенційних інвесторів, кредиторів, держави, споживачів та інших стейкхолдерів, а саме: Принципи корпоративного управління, що стосуються ради директорів (CAGG Principles of Corporate Governance), розроблені Асоціацією співдружності з питань корпоративного управління; Німецький кодекс корпоративного управління (GCCG), розроблений Берлінською ініціативною групою³¹. Не варто недооцінювати й Кодекс корпоративного управління, розроблений НКЦПФР у березні 2020 року³², мета якого – зміцнити довіру інвесторів до українських компаній, у зв'язку з чим документ чітко визначає роль акціонерів, наглядової ради та виконавчого органу в управлінні та діяльності компанії та інших стейкхолдерів компанії для досягнення сталого розвитку. Кодекс застосовується насамперед до акціонерних товариств, однак є актуальним й для інших товариств і державних підприємств, для яких практики корпоративного управління приватного сектора залишаються важливим орієнтиром.

Прийняття у 2021 році Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»³³ також створило передумови для регулювання діяльності товариств з обмеженою відповідальністю у спеціалізованій сфері ІТ-індустрії. Вказаний Закон закріплює правовий режим Дія.Сіті як сукупності правових норм, якими визначаються права та обов'язки особи, що виникають, змінюються й припиняються у зв'язку зі зверненням про набуття, набуттям і втратою статусу резидента Дія.Сіті, а також особливості регулювання відносин за участю резидента Дія.Сіті та щодо участі в його статутному капіталі. Хоча в Законі прямо не вказано на товариства з обмеженою відповідальністю, а застосовується термін «юридична особа», проте, як показує практика правозастосування, саме товариства є формою створення більшості ІТ-компаній. Це пов'язано не тільки з тим, що товариства з обмеженою відповідальністю є найбільш зручною формою ведення бізнесу, а й із тим, що на цифровій платформі ДП «Дія» передбачено можливість створювати такі товариства через онлайн-процедуру. Адже «Дія» є одночасно порталом для розвитку бізнесу та онлайн-сервісом державних послуг, де, наприклад, можна швидко й доступно зареєструвати товариство на підставі модельного статуту або

³¹ Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління (збірник кодексів та принципів). Міжнародна фінансова корпорація. 2002 р. 235 с. URL: http://pmguinfo.dp.ua/images/documents/korp_otnosheniya/stand_korp_upravleniya.pdf (дата звернення: 05.11.2024).

³² Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації, прийнято Національною комісією цінних паперів та фондового ринку від 12 березня 2020 року № 118. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporativnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/> (дата звернення: 05.11.2024).

³³ Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. №№ 6–7. Ст. 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 06.11.2024).

перевести товариство на модельний статут, перейти на спрощену систему оподаткування або стати платником податку на додану вартість, відкрити спрощений рахунок, оформити трудові відносини з працівниками. Крім того, Дія.City є унікальним і правовим простором для розвитку ІТ-бізнесу в Україні, через який можна вчиняти ряд юридичних дій для належної реалізації своєї діяльності.

Тому через те, що товариство з обмеженою відповідальністю легко зареєструвати в онлайн-режимі, та через зручність цієї організаційно-правової форми для стартапу, такі товариства стали основою підприємницької діяльності в ІТ-індустрії. Водночас, як відомо, такі компанії реєструються на підставі модельного статуту, що зумовлює потребу в додатковому регулюванні відносин між партнерами на договірному рівні як на етапі стартапу, так і в процесі здійснення підприємницької діяльності. Однак і в такому випадку врегулювання відносин між кофаундерами, а також між кофаундерами та працівниками здійснюється ІТ-юристами через такі договірні конструкції, як корпоративний договір (ст. 7 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), а також договір про нерозголошення (NDA), що зобов'язує не розголошувати комерційну таємницю та/або іншу конфіденційну інформацію резидента Дія.Citi, та договір про утримання від вчинення конкурентних дій (NCA) (статті 26 і 27 Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»). Договори NDA та NCA можуть бути частиною корпоративного договору, що укладається між кофаундерами, або можуть бути окремими договорами, що укладаються між власниками бізнесу та найманими працівниками.

Для товариств, що створюються у формі ІТ-компаній за видом діяльності, важливе значення має й питання охорони таких об'єктів авторського права, як комп'ютерна програма і база даних, а також охорона і захист об'єктів промислової власності та торговельної марки, адже вказані об'єкти можуть бути не тільки метою діяльності компаній, а й вкладом до їх статутного капіталу. Однак аналіз законодавчих норм на рівні кодексів чи спеціальних законів у сфері регулювання діяльності товариств або у сфері інтелектуальної власності приводить до висновку, що в жодному законодавчому акті не прописано конкретних рішень не тільки для ІТ-бізнесу, а й для бізнесу загалом, особливо коли йде мова про вклад до статутного капіталу у формі інтелектуального продукту. Для прикладу, оскільки чинне законодавство не дає чітких гарантій і прозорих механізмів, спрямованих на внесення вкладу до статутного капіталу у формі майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, то кофаундерам (засновникам) при внесенні вкладу до статутного капіталу товариства у формі ІТ-продукту доцільно приймати рішення з таких питань: 1) до якої групи об'єктів інтелектуальної власності віднести інтелектуальний продукт і зареєструвати як об'єкт авторського чи патентного права; 2) як здійснити оцінку інтелектуального продукту – засновниками (учасниками) чи незалежним експертом, і який метод оцінювання обрати; 3) на якій правовій підставі передати права на інтелектуальний продукт товариству і визначити вид договору та умови

для передавання об'єктів інтелектуальної власності; 4) який правовий режим обрати для об'єктів інтелектуальної власності у товаристві; 5) на підставі симбіозу яких правових положень використовувати інтелектуальний продукт, враховуючи специфіку охороноздатності цього об'єкта – договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, установчих документів компанії, засновницьких та/або корпоративних договорів?

Варто підкреслити, що заплановані Україною завдання щодо цифровізації є не просто свідченням прагнення вступу до ЄС, а прикладом реальних дій на рівні Міністерства цифрових технологій України. Зокрема, йдеться про участь України у програмі ЄС «Цифрова Європа», що офіційно запущена з 2021 року до 2027 року і дає змогу отримати гранти для технологічних проєктів, які можна масштабувати на всі країни ЄС³⁴. Схожими програмами ЄС для українських підприємців є програми «Єдиний ринок», «Креативна Європа», «Горизонт Європа». Також у зв'язку з тим, що 23 червня 2023 року Україна набула статусу кандидата на членство в ЄС Європейська Комісія запропонувала створити новий фонд для підтримки відновлення, відбудови та модернізації України (**Ukraine Facility**).

Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина під час свого виступу на Саміті експортерів 2024 року «Made in Ukraine», організованому Forbes Ukraine, зазначила: «Українська економіка та бізнес мають формувати бачення майбутньої інтеграції України в ринок Європейського Союзу. Регламент ЄС, який створює Ukraine Facility, зумовив затвердження плану України, що передбачає інвестиційний компонент, пріоритетні сфери якого – енергетика, транспорт, ІТ, логістика, агропродукція».³⁵

Тому Рамкова угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility³⁶ спрямована на покриття дефіциту фінансування України, задоволення потреб у відновленні, реконструкції та модернізації з одночасною підтримкою зусиль України у сфері реалізації реформ на шляху до вступу до Союзу. Згідно зі статтями 14, 15, 16, 17 Регламенту щодо Ukraine Facility, у Плані України мають бути передбачені загальні рамки для досягнення цілей Ukraine Facility. Україна підготувала та подала 20 березня 2024 року План до Комісії, яка оцінила релевантність, комплексність і відповідність Плану та 15 квітня 2024 року подала до Ради

³⁴ Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа»: що це означає. Міністерство цифрової інформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-doluchilasya-do-programi-tsifrova-evropa-shcho-tse-oznachae> (дата звернення: 06.11.2024).

³⁵ Стефанішина О. Українська економіка та бізнес мають формувати бачення інтеграції України у ринок ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/olha-stefanishyna-ukrainska-ekonomika-ta-biznes-maiut-formuvaty-bachennia-intehratsii-ukrainy-u-rynok-ies> (дата звернення: 06.11.2024).

³⁶ Рамкова угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility від 20 червня 2024 р. Рамкову угоду ратифіковано Законом України № 3786-IX від 06.06.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text (дата звернення: 06.11.2024).

пропозицію щодо його затвердження. Окрім того, в Угоді особливо наголошується на необхідності забезпечення Україною високого рівня захисту будь-яких персональних даних, що підлягають опрацюванню тільки в обсязі, необхідному для реалізації інструменту Ukraine Facility³⁷. Отже, незважаючи на те, що Україна набула тільки статусу кандидата на членство в ЄС, вона не тільки зробила значні кроки в питаннях приведення вітчизняного корпоративного законодавства до права ЄС, а й направила значні практичні дії щодо фінансування та цифровізації бізнесу.

Якщо звернутися до положень Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права³⁸, яка була кодифікована членами – країнами ЄС, то у вказаному документі, серед іншого, значну увагу приділено питанням щодо онлайн-заснування компаній, онлайн-реєстрації філій і онлайн-подання документів та інформації компаніями та філіями. Зокрема, у Директиві наведено такі терміни та їх означення, як «засоби електронної ідентифікації», «схема електронної ідентифікації», «електронні засоби», що супроводжують онлайн-процедури з метою ідентифікації заявника. Акцентується увага на заснуванні компаній повністю в режимі онлайн з вимогою висвітлення на реєстраційних порталах або вебсайтах інформації у стислій і зручній для користувачів формі, що надається безкоштовно та повинна містити правила щодо заснування компаній і вимоги до використання шаблонів та до інших установчих документів, ідентифікаційних даних осіб, вимоги до реєстрації документів, ідентифікаційних даних осіб та до використання мов тощо. При цьому держави-члени мають забезпечити, щоб компанії мали європейський унікальний ідентифікатор (EUID), за допомогою якого вони можуть бути однозначно ідентифіковані при обміні даними між реєстрами через систему взаємозв'язку реєстрів. Такий унікальний ідентифікатор повинен містити щонайменше елементи, що дають можливість ідентифікувати державу – члена реєстру, внутрішній реєстр походження та номер компанії в цьому реєстрі, а також, у відповідних випадках, ознаки, щоб уникнути помилок ідентифікації³⁹.

Хоча Україна ще не набула правового статусу держави – члена ЄС, та її компанії ще не мають європейського унікального ідентифікатора (EUID), проте надання більшості онлайн-послуг для бізнесу, в тому числі з поданням документів і висвітленням інформації, відбувається за допомогою електронної ідентифікації особи, що врегульовано на рівні Законів України «Про електронні документи та електро-

³⁷ Рамкова угода між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility від 20 червня 2024 р. Рамкову угоду ратифіковано Законом України № 3786-IX від 06.06.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text (дата звернення: 06.11.2024).

³⁸ Щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація). Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14.06.2017 р. *Офіційний вісник*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-17#Text; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1151> (дата звернення: 07.11.2024).

³⁹ Там само.

ний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», що є ще одним підтвердженням виконання директив ЄС і наближення України до виконання завдань, поставлених Єврокомісією для набуття статусу держави – члена ЄС. У контексті зазначеного товариства з обмеженою відповідальністю є прикладом можливості створення бізнесу онлайн за допомогою засобів електронної ідентифікації, здійснення гнучкого та ефективного управління із застосуванням ефективних договірних конструкцій та можливістю участі в різних фінансових проєктах, спрямованого на створення та розвиток бізнесу в Україні за допомогою європейських грантових програм.

Особливості правового регулювання товариств з обмеженою відповідальністю в умовах рекодифікації Цивільного кодексу України

Рекодифікація ЦК України є одним з пріоритетних завдань оновлення та європеїзації вітчизняного цивільного законодавства. Як зазначає Н. С. Кузнєцова, у Європі навіть ті країни, які останніми приєдналися до Європейського Союзу (Чехія, Польща, Словаччина, Словенія), вже оновили своє цивільне законодавство. Європейські держави «класичного цивільного права» – Франція та Німеччина – також внесли істотні зміни у свої Цивільні кодекси⁴⁰.

У Концепції оновлення Цивільного кодексу України⁴¹ (Розділ II. Особи) пропонується не тільки закріпити вичерпний перелік організаційно-правових форм юридичних осіб, а й пропонується здійснити об'єктивацію в ЦК України загальних положень про товариства з обмеженою відповідальністю та окремо зазначити про наявність спеціального Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Звісно, що в певній частині зазначені рекомендації вже знайшли своє відображення до моменту завершення рекодифікації та опублікування оновленого ЦК України. Зокрема, у ст. 140 Кодексу внесено зміни Законом № 2465-IX від 27.07.2022 р.⁴² і вказано, що товариством з обмеженою відповідальністю є засноване однією або декількома особами товариство, статутний капітал якого поділено на частки, а також те, що особливості діяльності таких товариств регулюються Законом.

З одного боку, внесені зміни є логічно очікуваними, однак, на відміну від акціонерних товариств, які теж регулюються спеціальним законом, товариствам з обмеженою відповідальністю приділено занадто мало уваги на кодифікованому рівні, що потребує корегування і доопрацювання норм про товариства з обмеженою відповідальністю співмірно з нормами про акціонерні товариства, що правильно

⁴⁰ Кузнєцова Н. С. Передмова. *Нове українське право*. Науково-дослідний інститут правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії правових наук України. Науковий дім «Гельветика». Вип. 1. 2023. С. 9. 218 с.

⁴¹ Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. С. 9. 128 с.

⁴² Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18–19. Ст. 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 07.11.2024).

не тільки з позицій юридичної техніки, а й змістовного наповнення ЦК України нормами про товариства – об'єднання капіталів.

І. В. Спасибо-Фатєєва висловила думку про те, що із зазначеними пропозиціями в Концепції оновлення Цивільного кодексу України цілком можна погодитися. Однак одночасно важливо принципово визначитися з тим, що і як буде регулюватися в ЦК України, що і як іншими законами, якщо вони залишатимуться⁴³. Зокрема, І. О. Ромашенко щодо цього питання вважає, що ЦК України має передбачати загальні правила щодо створення, порядку управління та припинення акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю. Адже корпоративному праву іноземних держав відомі приклади закріплення всіх положень про відповідні організаційно-правові форми юридичних осіб на рівні ЦК України – таким є, наприклад, ЦК Королівства Нідерланди, у книзі 2 якого окрему увагу приділено створенню та підтриманню капіталу таких юридичних осіб, діяльності загальних зборів, виконавчого органу та наглядової ради (ради директорів – при однорівневій структурі корпоративного управління)⁴⁴. З такою думкою вченого та наведеним досвідом, що закріплені іноземним законодавством, варто погодитися, у зв'язку з чим необхідно уніфікувати підхід до базових положень про акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю на кодифікованому рівні та визначити порядок регулювання у спеціальних законах з урахуванням загальних положень і специфіки функціонування того чи іншого виду товариства.

Особливості функціонування товариств з обмеженою відповідальністю з урахуванням законодавчого регулювання та судової практики

З метою удосконалення вітчизняного законодавства та приведення його у відповідність до права ЄС у 2018 році було прийнято Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», вплив якого на практику правозастосування виявився позитивним, оскільки: 1) вперше на нормативному рівні прийнято спеціальний закон, який регулює правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю окремо від інших форм юридичних осіб; 2) норми закону окреслюють загальні положення про товариства та його учасників, порядок створення, формування статутного капіталу, права учасників, управління та припинення товариства і мають здебільшого диспозитивний характер, за винятком тих випадків, коли імперативність норм права сприяє уніфікації підходів до регулювання відносин у товаристві, що зумовлює дотримання принципу правової визначеності; 3) диспозитивний підхід, закріплений у нормах права, дозволяє особам врегулювати відносини «по-іншому» на рівні статуту, корпоративного договору чи інших

⁴³ Спасибо-Фатєєва І. В. Концептуальні аспекти реформування цивільного законодавства. Цивільне право: проблеми теорії та правозастосування : матеріали XXI наук.-практ. конф., присвяч. 101-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2023 р.). Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого. 2023. С. 35–37. 341 с. URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyku-naukovyh-konferencij/> (дата звернення: 08.11.2024).

⁴⁴ Рекодіфікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса : Гельветика, 2021. С. 446. 690 с.

договірних конструкцій, що дотичні до впливу на діяльність товариства; 4) гнучкі та прозорі механізми правового регулювання відносин у товариствах дозволяють адаптувати їх діяльність відповідно до кількості учасників, залучених активів, наявності майна, укладених правочинів, специфіки виду діяльності тощо.

У контексті зазначеного варто погодитися з думкою Н. В. Міловської, яка вказує, що правотворча діяльність має здійснюватися з дотриманням принципу правової визначеності, що полягає в тому, що норми права мають бути чіткими та достатньо зрозумілими, не допускати різного тлумачення, бути забезпечені механізмами їх реалізації, а також забезпечувати суб'єктам правовідносин можливість передбачати правові наслідки реалізації норм права⁴⁵. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон) у більшості своїх положень відповідає принципу правової визначеності, хоча, звісно, є й ряд питань, що потребують більш досконалого регулювання в законі, в установчому документі чи шляхом досягнення домовленостей на підставі договору, а також вирішуються на основі аналізу судової практики, що склалася.

Н. С. Кузнєцова зазначає, що судова практика теж виявляє прогалини в правовому регулюванні та через механізм аналогії дає можливість застосування на практиці основних засад цивільного права – як закріплених у ст. 3 ЦК України, так і таких, що є загальноновизнаними (верховенство права, правова визначеність, пропорційність, диспозитивність та ін.)⁴⁶. Щодо корпоративних спорів, то В. А. Васильєва вказувала на те, що проблема захисту корпоративних прав нині є однією з найактуальніших, оскільки «ціна» порушених суб'єктивних прав є надзвичайно високою. Ці питання виникли у площині юридичної практики та вимагають глибоких наукових досліджень⁴⁷. Тому сучасні реалії, що пов'язані з регулюванням відносин у товариствах з обмеженою відповідальністю, вказують на потребу вміння не тільки тлумачення та застосування норм закону, положень статуту чи укладення корпоративного та інших договорів, а й здійснення аналізу правових позицій, що висвітлені в узагальнених підходах, які сформувалися в судовій практиці та віднайшли своє відображення в постановках Касаційного господарського суду та Великої Палати Верховного Суду України.

Зокрема, створення товариства з обмеженою відповідальністю є першим етапом – стартапом – створення власного бізнесу у формі юридичної особи. Враховуючи, що корпоративні відносини виникають, змінюються і припиняються щодо корпора-

⁴⁵ Міловська Н. В. Принцип правової визначеності в контексті оновлення цивільного законодавства України. *Нове українське право*. Київський регіональний центр Національної академії правових наук України. Науковий дім «Гельветика». Вип. 1. 2022. С. 60. 216 с.

⁴⁶ Кузнєцова Н. С. Цивільний кодекс України на порозі третього десятиріччя. Цивільне право: проблеми теорії та правозастосування : матеріали XXI наук.-практ. конф., присвяч. 101-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харків. юрид. ін-ту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2023 р.). Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2023. С. 11–14. 341 с. URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyku-naukovykh-konferencij/> (дата звернення: 08.11.2024).

⁴⁷ Васильєва В. А. Проблеми розвитку корпоративного права. *Право України*. 2013. № 1. С. 135–145.

тивних прав учасників товариства, то вже з моменту створення товариства, коли між товариством і учасником виникає правовий зв'язок, а саме з моменту державної реєстрації товариства, можуть виникати й корпоративні конфлікти, що потребують вирішення в межах товариства на загальних зборах учасників або шляхом звернення до суду з позовом, що зумовлює виникнення корпоративних спорів.

Для прикладу, процедура створення товариства потребує вчинення ряду дій, що полягають у написанні бізнес-плану, укладенні за згодою засновників договору про заснування товариства, проведенні установчих зборів товариства, розробленні проекту статуту чи прийнятті рішення про створення товариства на підставі модельного статуту, проведенні державної реєстрації товариства, відкритті банківського рахунку тощо, однак основний обов'язок засновників полягає у внесенні вкладів до статутного капіталу товариства з метою набуття корпоративних прав і формування статутного капіталу товариства.

У ч. 1 ст. 13, ч. 1 ст. 14, ч. 1 ст. 15 Закону передбачено, що вкладом учасника товариства можуть бути гроші, цінні папери, інше майно, якщо інше не встановлено законом, що може бути внесений протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства, якщо інше не передбачено статутом. Якщо учасник прострочив внесення вкладу або його частини, виконавчий орган товариства має надіслати йому письмове попередження про прострочення та додатковий строк, що не може перевищувати 30 днів. Водночас у ч. 2 ст. 15 вказано на те, що невиконання зазначеного обов'язку у додаткові строки зумовлює скликання загальних зборів учасників для прийняття одного з рішень: 1) про виключення учасника товариства, який має заборгованість із внесення вкладу; 2) про зменшення статутного капіталу товариства на розмір неоплаченої частини частки учасника товариства; 3) про перерозподіл неоплаченої частки (частини частки) між іншими учасниками товариства без зміни розміру статутного капіталу товариства та сплату такої заборгованості відповідними учасниками; 4) про ліквідацію товариства⁴⁸.

З наведених положень випливає, що невиконання учасником обов'язку зі сплати внеску при створенні товариства зумовлює потребу вирішення цього питання в межах компетенції загальних зборів товариства шляхом прийняття одного з вищезазначених рішень. Проте процедура створення товариства зумовлює необхідність вчинення й ряду інших дій, що можуть згодом призвести до виникнення між учасниками товариства конфлікту та подальшого звернення до суду з позовом, наприклад, про визнання установчих документів недійсними, або ж про визнання недійсними установчих зборів та інше.

Водночас особа може стати учасником уже створеного товариства в результаті проведення процедури збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів учасників та/або третіх осіб, що передбачено ст. 16 і ст. 18 Закону⁴⁹. Для на-

⁴⁸ Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 03.11.2024).

⁴⁹ Там само.

буття статусу учасника товариства особі необхідно внести вклад у розмірі та на умовах, що визначаються загальними зборами товариства, оскільки додаткові вклади можуть вноситися і у грошовій, і в негрошовій формі. У разі внесення негрошового вкладу рішенням загальних зборів учасників визначаються учасники товариства та/або треті особи, які вносять майно, та його грошова оцінка. Додаткові вклади учасників можуть вноситися впродовж року з дня прийняття рішення про залучення додаткових вкладів, а треті особи та учасники товариства можуть вносити додаткові вклади протягом шести місяців після спливу строку для внесення додаткових вкладів учасниками. Окрім того, з учасником товариства та/або третьою особою може бути укладено договір про внесення додаткового вкладу.

Вказані правові процедури начебто чітко прописані у нормативних положеннях, однак практика застосування зумовила питання про те, чи невнесення додаткового вкладу в разі збільшення статутного капіталу товариства спричиняє ті ж правові наслідки для особи, що й прострочення внесення вкладу при створенні товариства? З цього приводу КГС ВС у справах №911/1089/19, №911/938/19⁵⁰ наголосив, що відповідно до вимог закону не допускається звільнення учасника товариства від обов'язку внесення первинного вкладу до статутного капіталу товариства, заявлено-го на момент державної реєстрації товариства, тоді як збільшення статутного капіталу вже існуючого товариства шляхом внесення додаткових вкладів учасниками є їх правом.

Варто погодитися з такою думкою, оскільки додаткові вклади можуть вноситися через процедуру збільшення статутного капіталу на загальних зборах товариства шляхом визначення розміру, форми та порядку внесення учасниками додаткових вкладів за умови, що первинні вклади вже внесені в повному обсязі. Зазначений приклад демонструє, що питання внесення та невнесення первинних і додаткових вкладів вирішуються на підставі рішення загальних зборів учасників у порядку, визначеному нормами Закону і статуту, однак у ряді випадків у осіб виникає питання щодо застосування норм закону на практиці, що, на їх думку, може бути підставою для порушення корпоративних прав учасника.

Тому в разі виникнення конфлікту інтересів між учасниками й товариством особа має право звернутися за захистом свого порушеного, невизнаного або оспорюваного права до суду. Для прикладу, КГС ВС у справі №905/1134/19 встановлено, що в результаті збільшення статутного капіталу на загальних зборах товариства відбулося збільшення тільки за рахунок одного учасника товариства, у зв'язку з чим частка іншого учасника зменшилася. Аргументація доказів підтверджена тим, що учасник не був належним чином повідомлений про час, місце проведення зборів та не взяв участі у засідання, що зумовило порушення його корпоративних

⁵⁰ Постанова КГС ВС від 16.06.2020 р., судова справа № 911/1089/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89910801> (дата звернення: 09.11.2024); Постанова КГС ВС від 18.06.2020 р., судова справа № 911/938/19. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_18_06_2020_roku_u_spravi_911_938_19/ (дата звернення: 09.11.2024).

прав⁵¹. Схожі порушення прав учасника встановлено КГС ВС у справі №916/3007/19, за матеріалами якої збільшення статутного капіталу відбулося за рахунок додаткових вкладів лише двох учасників, без урахування на засадах пропорційності часток інших двох учасників⁵².

У справі №922/1393/19 КГС ВС установив, що за змістом ст. 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» не передбачено такого виду корпоративної відповідальності за невиконання (неналежне виконання) учасником свого обов'язку з внесення додаткового вкладу до статутного капіталу товариства, як виключення учасника з товариства. Натомість зазначено, що вирішення питань, пов'язаних з внесенням/невнесенням учасником товариства свого додаткового вкладу, закон відносить до виключної компетенції загальних зборів⁵³.

У зазначених випадках судова практика підкреслює, що саме рішенням загальних зборів учасників про збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових вкладів може бути порушено корпоративні права учасників, у зв'язку з чим особа має право звернутися до суду про визнання рішення загальних зборів і правочинів, що супроводжували внесення додаткових вкладів, недійсними, адже відповідні рішення можуть бути прийняті всупереч закону, порушувати принцип верховенства права і, відповідно, корпоративні права учасників. Водночас процедурні питання щодо порядку, розміру та форми вкладу є виключною компетенцією загальних зборів учасників.

Розглянуті справи є підтвердженням того, що наявність норм права, які прописують певну процедуру щодо управління товариством чи здійснення прав учасників з можливістю врегулювання окремих питань у статуті чи в рішенні загальних зборів учасників не є гарантією того, що корпоративні права учасника не можуть бути порушені, у зв'язку з чим особа має конституційне право на захист і звернення до суду. При розгляді корпоративних спорів захист корпоративних прав учасників товариства, як правило, здійснюється за такими категоріями: захист права учасника на участь в управлінні товариством та оскарження рішень органів управління (загальних зборів учасників, наглядової ради за її наявності); захист права учасника на отримання частини прибутку товариства (дивідендів); захист права учасника на інформацію про діяльність товариства; захист прав учасника, що виникають з правочинів щодо часток у статутному капіталі (відчуження, вихід, виключення, спадкування, звернення стягнення); захист прав товариства у спорах між товариством та його посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних товариству діями

⁵¹ Постанова КГС ВС від 08.07.2020 р., судова справа № 905/1134/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90540446> (дата звернення: 09.11.2024).

⁵² Постанова КГС ВС від 22.10.2020 р., судова справа № 912/3551/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92471480> (дата звернення: 09.11.2024).

⁵³ Постанова КГС ВС від 18.06.2020 р., судова справа № 922/1393/19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/89957289> (дата звернення: 09.11.2024).

(бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом учасника товариства, поданим в його інтересах та інші.

Реалізація права на захист корпоративних прав та інтересів здійснюється за допомогою способів захисту. Застосування конкретного способу захисту залежить як від змісту права чи інтересу, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення, невизнання або оспорення. Такі право чи інтерес мають бути захищені судом належним та ефективним способом.

Для прикладу, якщо розглянути способи захисту прав учасника, що виникають з правочинів щодо відчуження часток у статутному капіталі, ВП ВС висловила правову позицію, згідно з якою вичерпний перелік способів захисту учасників ТОВ міститься у ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», норми якого є спеціальними для зазначених товариств⁵⁴. Згідно з п. «д» і п. «е» ч. 5 ст. 17 вказаного Закону внесення змін до відомостей про розмір статутного капіталу, розміри часток у статутному капіталі чи склад учасників товариства може здійснюватися на підставі судового рішення, що набрало законної сили, про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників у такому товаристві або судового рішення, що набрало законної сили, про стягнення (витребування з володіння) з відповідача частки (частини частки) у статутному капіталі товариства⁵⁵.

У пп. 60, 61 постанови ВП ВС у справі №923/876/16 зроблено висновок, що позовні вимоги про визнання рішення загальних зборів ТОВ недійсним, визнання недейсним статуту чи недейсними змін до нього, визнання права власності на частку в статутному капіталі товариства не відповідають належним та ефективним способам захисту, оскільки їх задоволення не може бути підставою для внесення змін до ЄДРЮ-ОФОПГФ. Належним способом захисту в цьому разі є позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства – п.п. «д» п. 3 ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»⁵⁶. У Постановах КГС ВС у справах №914/1191/20, №910/4277/21 також вказано, що визнання недейсним рішення загальних зборів і скасування запису в реєстрі є неналежним способом захисту⁵⁷.

⁵⁴ Огляд за результатами вивчення практики розгляду справ щодо корпоративних спорів та корпоративних прав Верховним Судом. 2020. 155 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogliad_korporativn_KGS_2020.pdf (дата звернення: 09.11.2024).

⁵⁵ Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 09.11.2024).

⁵⁶ Постанова ВП ВС від 22.10.2019 р., судова справа №923/876/16, провадження № 12-88гс19. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/85614604> (дата звернення: 09.11.2024).

⁵⁷ Постанова КГС ВС від 18.05.2022 р., судова справа №914/1191/20. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_18_05_2022_roku_u_spravi_914_1191_20/ (дата звернення: 10.11.2024); Постанова КГС ВС від 28.09.2022 р., судова справа №910/4277/21. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=106608492&red=100003ce5e061d1155b9c271c828528b2bf5dc&d=5> (дата звернення: 10.11.2024).

Водночас зазначений підхід потребує уточнення. Якщо звернення до суду з вимогою про визнання недійсним рішення загальних зборів чи договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі є неналежним способом захисту, а позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства є належним спеціальним стосовно товариства способом захисту, проте це не може бути аксіомою для всіх випадків оспорювання відчуження частки. Якщо, наприклад, йдеться про порушення переважного права на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається третій особі, то в ч. 5 ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» прямо вказано, що такий учасник має право вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки (частини частки). У зв'язку з цим визнання недійсним договору купівлі-продажу частки або визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства в разі порушення переважного права вважатиметься неналежним способом захисту. Зокрема, у п. 95 Постанови ВП ВС у справі №910/2388/20⁵⁸ зазначено, що продаж учасником товариства з обмеженою відповідальністю частки з порушенням переважного права іншого учасника (учасників) товариства не зумовлює недійсність відповідного правочину. Наслідком такого порушення є право учасника (учасників) вимагати в судовому порядку переведення на нього (на них) прав та обов'язків покупця. Схожа позиція висловлена й у Постанові КГС ВС у справі №925/1130/20⁵⁹.

Висновки

Механізм правового регулювання відносин у товариствах з обмеженою відповідальністю постійно оновлюється на вимогу виконання умов євроінтеграції, що зумовило прийняття нових і внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано регулюють діяльність товариств. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» є правовим актом, норми якого відповідають принципу правової визначеності та європейським стандартам корпоративного управління. Мало того, в умовах диджиталізації у цифровому просторі саме товариства з обмеженою відповідальністю стали найбільш поширеною формою ведення бізнесу в IT-індустрії, що у свою чергу робить товариство інвестиційно привабливим для подальшого розвитку та функціонування.

Компанії, як правило, реєструються на підставі модельного статуту, що зумовлює регулювання відносин між партнерами на договірному рівні як на етапі старту, так й у процесі здійснення підприємницької діяльності. Врегулювання відносин між кофаундерами, а також між кофаундерами та працівниками здійсню-

⁵⁸ Постанова ВП ВС від 01.06.2021 р., судова справа №910/2388/20. Провадження №12-15rc21. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/97967345?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (дата звернення: 10.11.2024).

⁵⁹ Постанова КГС ВС від 24.11.2021 р., судова справа №925/1130/20. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=101673452&red=10000316a4113bdb633fb6af2e7f9bbb56138d&d=5> (дата звернення: 10.11.2024).

ється через корпоративний договір, договір про нерозголошення (NDA) та договір про утримання від вчинення конкурентних дій (NSA). Для ІТ-компаній важливе значення має й питання охорони таких об'єктів авторського права, як комп'ютерна програма і база даних, а також охорона і захист об'єктів промислової власності та торговельної марки, у зв'язку з чим для товариств має значення врегулювання питання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, враховуючи специфіку охороноздатності об'єкта за допомогою договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, установчих документів компанії, засновницьких та/або корпоративних договорів.

В умовах рекодифікації ЦК України норми про товариства з обмеженою відповідальністю потребують корегування і доопрацювання співмірно з нормами про акціонерні товариства в контексті питань створення, порядку управління та діяльності загальних зборів, виконавчого органу та наглядової ради товариства, припинення товариств з обмеженою відповідальністю і визначення регламентації відносин щодо загальних положень на кодифікованому рівні та у спеціальному законі.

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» є правовим актом, норми якого несуть, як правило, диспозитивний підхід, що дозволяє врегулювати відносини в межах положень статуту, корпоративного договору чи інших договірних конструкцій, що дотичні до впливу на діяльність товариства. Водночас сучасні реалії вказують на потребу звернення й до правових позицій, що сформувалися в судовій практиці та відображені в постановках Касаційного господарського суду та Великої Палати Верховного Суду України. При безпосередньому розгляді корпоративних спорів захист корпоративних прав учасників товариства в суді здійснюється за допомогою способів захисту. Щодо захисту прав учасника при відчуженні частки, то спеціальні способи захисту передбачені не тільки Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», а й Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», у зв'язку з чим право чи інтерес завжди мають бути захищені судом належним та ефективним способом.

REFERENCES

- Civil Code of Ukraine (2003, January 16) Law of Ukraine №435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].
- Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures (2018, October, 18). Law of Ukraine №2597-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (accessed: 03.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2020, June 6) Resolution in case № 911/1089/19. <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89910801> (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].

- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2020, June 18) Resolution in case № 911/938/19. https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_18_06_2020_roku_u_spravi_911_938_19/ (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2020, June 18) Resolution in case № 922/1393/19. <https://verdictum.ligazakon.net/document/89957289> (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2020, July 8) Resolution in case № 905/1134/19. <http://reestr.court.gov.ua/Review/90540446> (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2020, October 22) Resolution in case № 912/3551/19. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/92471480> (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2021, November 24) Resolution in case № 925/1130/20. <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=101673452&red=10000316a4113bdb633fb6af2e7f9bbb56138d&d=5> (accessed: 10.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2022, Mqy 18) Resolution in case № 914/1191/20. https://protocol.ua/ua/postanova_kgs_vp_vid_18_05_2022_roku_u_spravi_914_1191_20/ (accessed: 10.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Cassation Court of the Supreme Court (2022, September 28) Resolution in case № 910/4277/21. <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=106608492&red=100003ce5e061d1155b9c271c828528b2bf5dc&d=5> (accessed: 10.11.2024) [in Ukrainian].
- Commercial Code of Ukraine (2003, January 16.). Resolution in case № 436-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].
- Council of the European Communities (1989, Desember 21) Shchodo pryvatyzovanykh pidpriemstv z obmezhenoiu vidpovidalnistiu z odnym uchastykom: Dvanadtsiata Dyrektyva Rady Yevropeyskykh Spivtovarystv 89/667/IeES [Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_459#Text (accessed: 03.11.2024) [in Ukrainian].
- Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoi Spilnoty (Dohovir pro zasnuvannia Yevropeiskoho ekonomichnoho spivtovarystva) [Treaty establishing the European Community (Treaty establishing the European Economic Community)] (consolidated version of 2005, January 1). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#top (accessed: 03.11.2024) [in Ukrainian].
- European Parliament and of the Council (2009, September 16). Directive 2009/102/EC of the in the area of company law on single-member private limited liability companies (Codified version) Official site of the European Union. L 258/20. 1.10.2009. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32009L0102> (accessed: 03.11.2024)

- European Parliament and of the Council (2019, June 20) [Directive (EU) 2019/1151 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law (Text with EEA relevance)]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1151> https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-17#Text [in Ukrainian] (accessed: 07.11.2024).
- International Finance Corporation (2002). *Mizhnarodni ta natsionalni standarty korporativnoho upravlinnia (zbirnyk kodeksiv ta pryntsypiv)*. Mizhnarodna finansova korporatsiia [International and national standards of corporate governance (collection of codes and principles)]. http://pmguinfo.dp.ua/images/documents/korp_otnosheniya/stand_korp_upravlenija.pdf (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- Gorverment of Ukraine (2022 June 21). *Deiaki pytannia nadannia hrantiv biznesu [Some issues of business grants] Resolution in case № 738*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- Grand Chamber of the Supreme Court (2021, June 1) *Resolution in case № 910/2388/20. № 12-15rc21*. https://verdictum.ligazakon.net/document/97967345?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01 (accessed: 10.11.2024) [in Ukrainian].
- Grand Chamber of the Supreme Court (2019, October 22) *Resolution in case № 923/876/16, № 12-88rc19*. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/85614604> (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeyskyi Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu z protokolamy ta deklaratsiiamy [Consolidated versions of the Treaty on the European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union with protocols and declarations] (1957 March 25). Document 994_b06. (Consolidated versions as of 30.03.2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#top (accessed: 04.11.2024) [in Ukrainian].
- Kontseptsiia onovlennia Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy [Concept of renewal of the Civil Code of Ukraine]. (2020). Kyiv: Vydavnychiy dim «ArtEk» 128 s. [in Ukrainian].
- Kuznietsova, N. S. (2023). *Peredmovna [Foreword]. Nove ukrainske pravo*. Naukovodoslidnyi instytut pravotvorchosti ta naukovo-pravovykh ekspertyz Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. Naukovyi dim «Helvetyka». 1. 218 s. [in Ukrainian].
- Kuznietsova, N. S. (2023). *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy na porozhi tretoho desiatyrichchia [The Civil Code of Ukraine is on the threshold of its third decade]*. Tsyvilne pravo: problemy teorii ta pravozastosuvannia: materialy XXI nauk.-prakt. konf., prysviach. 101-i richnytsi z dnia narodzh. d-ra yuryd. nauk, prof. chl.-kor. AN URSR, rektora Kharkiv. yuryd. in-tu (1962–1987 rr.) V. P. Maslova (2023, February 17). Kharkiv: Yaroslav Mudryi NLU. <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferencij/> (accessed: 08.11.2024) [in Ukrainian].
- Miahkyi, A. V. (2017). *Corporate Governance in Accordance with the Ukrainian Law: [PhD Dissertation]* Academician F. G. Burchak Scientific Research Institute of Private

- Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine Kyiv. <https://uacademic.info/en/document/0417U001671> [in Ukrainian].
- Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrainy [Ministry of Digital Transformation of Ukraine] (2022) Ofitsiyniy veb-sait Ukraina doluchylasia do Prohramy «Tsyfrova Yevropa»: shcho tse oznachaie. Ministerstvo tsyfrovoi informatsii Ukrainy [Ukraine joined the «Digital Europe» Program: what does it mean]. Official website. <https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-doluchylasya-do-programi-tsifrova-evropa-shcho-tse-oznachaie> (accessed: 06.11.2024) [in Ukrainian].
- Milovska, N. V. (2022). Pryntsyyp pravovoi vyznachenosti v konteksti onovlennia tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy [The principle of legal certainty in the context of updating the civil legislation of Ukraine]. *Nove ukrainske pravo*. Kyivskiy rehionalnyi tsentr Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. Naukovyi dim «Helvetyka». 1. 216 s. [in Ukrainian].
- National securities and stock market commission (2020, March 12) The Corporate governance code: the key requirements and the recommendations *Rishbenia* [Decision] № 118. <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/> (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- OECD. (2015). Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264312906-uk> [in Ukrainian].
- On Business Associations (1991 september 19). Law of Ukraine № 1576-XII. Vtrata chynnosti, shcho stosuietsia tovarystv z obmezhenoiu vidpovidalnistiu ta tovarystv z dodatkovoiu vidpovidalnistiu na pidstavi Zakonu № 2275-VIII від 06.02.2018. [The Law has ceased to be effective in the part relating to limited liability companies and additional liability companies on the basis of the Law]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].
- On Managing Objects That Are in State Ownership (2006, September 21). Law of Ukraine № 185-V. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- On state registration of Legal Entities and natural persons – entrepreneurs (2003, May 15). Law of Ukraine № 755-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20030515#top> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].
- Plenumu Vyshchoho hospodarskoho sudu (2016, February 25). Pro deiaki pytannia praktyky vyrishennia sporiv, shcho vynykaiut z korporatyvnykh pravovidnosyn: [About some issues of the practice of resolving disputes arising from corporate legal relations] Resolution in case № 4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16#top> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].
- Plenumu Vyshchoho hospodarskoho sudu (2008, October 24) Pro praktyku rozghliadu sudamy korporatyvnykh sporiv: [About the practice of court consideration of corporate disputes]. Resolution in case № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08#Text> (accessed: 02.11.2024) [in Ukrainian].

- Pro aktsionerni tovarystva [On joint-stock companies] (2022 July 27) Law of Ukraine № 2465-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia korporatyvnoho upravlinnia: [On making changes to some legislative acts of Ukraine on improving corporate governance] (2024, February 22). Law of Ukraine № 3587-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text> (accessed: 05.11.2024) [in Ukrainian].
- Pro stymuliuvannia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini [On stimulating the development of the digital economy in Ukraine] (2021 July 15). Law of Ukraine № 1667-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (accessed: 06.11.2024) [in Ukrainian].
- Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu [About limited and additional liability companies] (2018, February 6). Law of Ukraine № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (accessed: 03.11.2024) [in Ukrainian].
- Pravo kompanii: porivnialno-pravove doslidzhennia vidpovidnosti zakonodavstva Ukrainy acquis communautaire Yevropeiskoho Soiuzu: Derzhavnyi departament z pytan adaptatsii zakonodavstva [Company law: a comparative legal study of the compliance of Ukrainian legislation with the acquis communautaire of the European Union]. (2009). Kyiv. 82 s. [in Ukrainian].
- Ramkova uhoda mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom shchodo spetsialnykh mekhanizmiv realizatsii finansuvannia soiuzu dlia Ukrainy zghidno z instrumentom Ukraine Facility [Framework agreement between Ukraine and the European Union on special mechanisms for the implementation of union financing for Ukraine in accordance with the Ukraine Facility] (2024, June 20) p. *The Framework Agreement was ratified by Law of Ukraine No. 3786-IX dated June 6, 2024.* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-24#Text (accessed: 06.11.2024) [in Ukrainian].
- Rekodyfikatsiia tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy: vyklyky chasu: monohrafiia / za zah. red. N. S. Kuznietsovoi [Recodification of civil legislation of Ukraine: challenges of time]. (2021). Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». 690 s. [in Ukrainian].
- Spasybo-Fatyeyeva, I. (2024). Concept of a legal entity in Ukrainian law: characteristics, theories, doctrines, legal personality. *Civilistična platforma* 2, 7–44 <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2024-2-2-7-44> [in Ukrainian].
- Spasybo-Fatyeyeva, I. V. (2023). Kontseptualni aspekty reformuvannia tsyvilnoho zakonodavstva [Conceptual aspects of reforming civil legislation]. *Tsyvilne pravo: problemy teorii ta pravozastosuvannia: materialy XXI nauk.-prakt. konf., prysviach. 101-i richnnytsi z dnia narodzh. d-ra yuryd. nauk, prof., chl.-kor. AN URSS, rektora Kharkiv. yuryd. in-tu (1962–1987 rr.)*. V. P. Maslova (2023, February 17).

- Kharkiv: Yaroslav Mudryi NLU. <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferencij/> (accessed: 08.11.2024) [in Ukrainian].
- Stefanishyna O. Ukrainska ekonomika ta biznes maiut formuvaty bachennia intehratsii Ukrainy u rynek Yes [The Ukrainian economy and business should shape the vision of Ukraine's integration into the EU market]. <https://www.kmu.gov.ua/news/olha-stefanishyna-ukrainska-ekonomika-ta-biznes-maiut-formuvaty-bachennia-intehratsii-ukrainy-u-rynok-ies> (accessed: 06.11.2024) [in Ukrainian].
- Supreme Courte (2020). Ohliad za rezultatamy vyvchennia praktyky rozghliadu sprav shchodo korporatyvnykh sporiv ta korporatyvnykh prav [Review of the results of the study of the practice of handling cases regarding corporate disputes and corporate rights]. 155 p. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogliad_korporatyv_KGS__2020.pdf (accessed: 09.11.2024) [in Ukrainian].
- Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony. [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand]. The agreement was ratified with a statement by Law No. 1678-VII dated September 16, 2014. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (accessed: 04.11.2024) [in Ukrainian].
- Uhoda pro partnerstvo i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu i Yevropeiskymy Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy [Agreement on partnership and cooperation between Ukraine and the European Communities and their member states.] *The agreement was ratified by Law No. 237/94-BP (237/94-AP dated November 10, 1994). Protocol (994_a41) dated November 22, 2010. Loss of validity from 01.09.2017, reason — 984_011.* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#top (accessed: 04.11.2024) [in Ukrainian].
- Vasylieva, V. A. (2013). Problemy rozvytku korporatyvnoho prava [Problems of corporate law development]. *Pravo Ukrainy*. 1. S. 135–145 [in Ukrainian].

Sishchuk Liliana

Ph. D. (Law), Senior Researcher, Head of the Academician Volodymyr Luts Laboratory of Corporate Law Academician F. H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Sishchuk Liliana. Legal status of limited liability companies: innovations in the conditions of European integration

Abstract

The article analyzes the state of legal regulation of limited liability companies and the levers of influence that have made adjustments to the sphere of activity of these legal entities. The company has the general features of a legal entity, including the presence of civil legal capacity, organizational unity, property separation, independent property responsibility for its own obligations, the ability to act on its own behalf in civil transactions, including the ability to be

a plaintiff or defendant in court. However, a shortcoming of the current legislation is the lack of regulation of the specifics of management in companies with one participant.

In the field of economic integration of Ukraine with the European Union, the Association Agreement established important provisions concerning the activities of limited liability companies, which were reflected in the Laws of Ukraine «On Limited and Additional Liability Companies» and «On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine» by gradual adaptation of Ukrainian legislation to the EU acquis. The principles of corporate governance of the OECD also reveal the features of strategic management, effective supervision of the activities of the board by the supervisory board, as well as the accountability of management bodies to the company and its participants. These standards are taken into account when developing special laws, the provisions of which are aimed at improving management in companies regarding the activities of the executive body of the company and the supervisory board, regarding the duties and responsibilities of the members of the supervisory board of the company and members of the executive body of the company, regarding the possibility of participation in the bodies of the company by an independent member of the supervisory board council and non-executive member of the collegial executive body.

At the same time, limited liability companies have become the most convenient form of doing business in the specialized field of the IT industry, which is why the digital platform of SE «Diy» provides for the possibility of creating such companies through an online procedure based on a model statute. Relationships between cofounders, as well as between cofounders and employees, are also handled through contractual structures such as the corporate agreement, non-disclosure agreement (NDA), and non-competition agreement (NCA). The specified practical mechanisms meet the standards of the European Parliament and Council Directive (EU) 2017/1132 of June 14, 2017.

Keywords: *legal entity, limited liability company, one-member company, principles of corporate governance, corporate rights, corporate contract, IT company, digital space.*